

Заборонені методи ведення війни

Здійснення терору

Терор є особливою категорією у контексті методів ведення війни. Його розглядають як **форму ставлення до цивільного населення** в умовах збройного конфлікту та сприймають як велику варіативність дій, які можуть у сукупності призводити до ефекту терору. У положеннях Римського статуту МКС здійснення терору не визначено як склад воєнного злочину, проте ця форма поведінки заборонена відповідно до норм МГП.

Заборону здійснення терору закріплено в статті 51 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977, та статтях 4, 13 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977.

«Акти терору» визначені як воєнні злочини у статутах Міжнародного кримінального трибуналу по Руанді та Спеціального суду для Сьєрра-Леоне. Крім того, у практиці Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії також досліджувався терор як метод поведінки сторони збройного конфлікту. Практика кримінальних трибуналів щодо здійснення терору пов'язана зі збройними конфліктами неміжнародного характеру.

Характеристика порушення МГП:

- учинене в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним (може мати місце в умовах міжнародного та неміжнародного збройних конфліктів);
- жертвами є цивільне населення в зоні бойових дій або на територіях, підконтрольних стороні збройного конфлікту;
- ці діяння системного характеру і в сукупності мають масштабний характер терору;
- виконавець усвідомлює, що його дії спрямовані проти цивільного населення, і має на меті тероризувати цивільне населення;
- дії виконавця не виправдані воєнною необхідністю і не мають на меті отримати переваги над супротивником.

У практиці Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії визначено, що **терор — це навмисне позбавлення почуття безпеки**. Описуючи у рішеннях терор, трибунал таким чином описував відчуття цивільного населення: це був первинний страх, який відчувають люди, коли бачать, що когось перед ними розстріляли, і той момент паніки, коли вони намагаються бігти, щоби допомогти жертві, чекаючи наступних пострілів.

Здійснення терору полягає у вчиненні актів (або в погрозі застосування насильства), основною метою яких є поширення надмірного страху (терору) серед цивільного населення. Такі акти можуть бути вчинені у формі нападів (або застосування погроз), які є реальними. Проте акти (чи погрози) насильства, що є складовими злочину терору, не мають обмежуватися прямими нападами на цивільне населення або поводженням із ним, водночас можуть включати невивіркові чи непропорційні напади (або погрози).

Характер актів (або погроз) насильства, спрямованих проти цивільного населення, може різнитися.

Головним критерієм, який вирізняє цей склад злочину, є тероризування цивільного населення. Страх серед осіб, який зумовлений терором, має перевищувати характерні відчуття, викликані активними бойовими діями в умовах збройного конфлікту. Без доведення такого наміру не можна говорити про вчинення терору як воєнного злочину. Натомість окремі вчинені акти проти цивільного населення можна досліджувати в межах інших складів воєнних злочинів, зокрема вчинення нападів невивіркового характеру на цивільне населення і цивільні об'єкти.

Наприклад, актом терору не є факт, коли вибух здійснено поза межами військової атаки. Натомість спричинення значних травм і психологічного впливу на цивільних осіб внаслідок нападів, які були сплановані та вчинені для того, щоби тримати мешканців у стані постійного страху, можуть сприйматися як здійснення терору. Такі масштабні наслідки та психологічний вплив здійснюються не тільки через безпосереднє вчинення дій, а й унаслідок застосування систематичних погроз насильства.

Висновок про наявність умислу на здійснення терору пов'язаний із сукупністю таких факторів:

- **обставини** вчинення актів або здійснення погроз;
- їхній **характер**;
- **час** застосування;
- **тривалість**;
- **місця** нападу (характерні для скупчень людей: часто відвідувані під час їхньої повсякденної діяльності, наприклад ринки, водорозподільні пункти, громадський транспорт тощо).

Акти терору, які визначені у практиці міжнародних трибуналів як заборонені, **передбачають такі дії:**

- наступальна підтримка чи ударні операції, спрямовані на поширення терору серед цивільного населення;
- невивіркові та масові обстріли;
- регулярні бомбардування міст;
- напади;
- зґвалтування;
- знущання та катування жінок і дітей;

Розуміння акту терору в умовах збройного конфлікту відрізняється від розуміння тероризму як злочину:

Терор

вчиняється в умовах збройного конфлікту

є воєнним злочином

заборонений міжнародно-правовими договорами у сфері МГП

суб'єктом злочину є представники сторони збройного конфлікту міжнародного чи неміжнародного характеру

спеціальна мета — поширити надзвичайний страх серед цивільного населення в умовах збройного конфлікту

Тероризм

вчиняється в умовах мирного часу

не передбачений у переліку найтяжчих міжнародних злочинів

заборону закріплено в національному законодавстві та спеціальних міжнародно-правових договорах

суб'єктом злочину є учасники терористичної організації

спеціальна мета — спонукати державу, її органи, фізичних або юридичних осіб вчинити певні дії чи утриматись від їх вчинення

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)